

Abiperede kasutamisest meetoodangu suurendamiseks

**Kokkuvõte Antu Rohla loeng-õppusest Karksi-Nuia AMS mesinikele 23.05.2009.a.,
lektorileping PR-5-1.5-52**

Mesindusloeng toimus Eesti mesindusprogrammi raames, mida toetab Euroopa Liit

Ühelt mesilasperelt võimalikult suure meetoodangu saamine on huvitanud mesinikke väga ammu. Üheks meetodiks pere kohta suurema meetoodangu saamiseks on abiperede kasutamine. Abipered on selleks, et sealt võtta nii hauet, kui ka noori mesilasi teiste perede tugevdamiseks, et need suudaksid maksimaalselt kasutada looduslikku või ka meetaimede konveieri poolt pakutavat korjet. See meetod on mitu korda vajunud unustusehõlma, kuid mesinike põlvkondade vahetumisel tõuseb taas päevakorda.

Teatud mõttes on see meetod põhjendatud põhjapoolsemates piirkondades, kus loodusliku korje maksimum ja perede arengu maksimum ei lange kokku. Probleem on selles, et põhjamaades on korjetaimede õitsemise aeg lühem, kuid nende meeproduktiivsus kõrgem. Et ära kasutada suuremat osa looduslikust korjest, peab perede arengu maksimum (suurim hulk korjemesilasi) ajastuma korjetaimede õitsemise ja meeproduktiivsuse maksimumiga. Eriti teravalt kerkib loodusliku korje kasutamise probleem päevakorraks ebasoodsate ilmastikutingimuste korral, mil ka korjepäevi jääb väheks.

Esimesed teadaolevad kirjutised abiemade kasutamisest hakkasid ilmuma eestikeelses mesindusalases ajakirjanduses 1937. aastal. Nii refereerib A.Trautmann ajakirjas „Mesinik” nr.3, 1937 ajakirjast „Leipziger Bienen-Zeitung” O.Tuschoffi artiklit kahe emade käitumisest ühes peres. Nimetatud artiklis viidatakse väga suurele haudme hulga ja suurele meetoodangule. Sellist kahe-ema peret ei moodustanud mesinik ise, vaid see tekkis vaigse emadevahetuse tulemusena. Sama aasta „Mesiniku” augusti-septembri numbris refereerib J.Niinemets artiklit saksa ajakirjast „Die deutsche Bienenzucht”, kus kirjeldatakse kahe emaga pere käitumist, kui nendel on ühine meeruim.

Juba põhjalikumalt käsitletakse kahe emaga perede moodustamist 1938.aastal ajakirjas „Mesinik” nr.8/9, kus Hr.Niinemets refereerib California Ülikooli õppejõu J.E. Eckerti artiklit ajakirjast „Gleanings in Bee Culture”. Meetod on iseenesest järgmine: Enne peakorje algust jagatakse pere kaheks osaks, kusjuures üks pere osa saab vana ema ja teisele poolele antakse küps (kaanetaatud) emakupp. Haue jagatakse kahe pesaosa vahel samuti pooleks. Kahe eraldatud pereosa vahele paigutatakse 5-6 tühja ülesehitatud kärge. Tühjade kärgedega pereosa eraldatakse emaga pere osast emaalduvõrega ning küpse emakupu saanud pereosa tühjast pesaosast traatvõrguga. Seda ajakirja andmetel sellepärast, et emaga pereosa mesilased ei saaks antud emakuppu hävitada, kui neil järsku selleks tahtmine peaks tekkima. Kui noor ema on koorunud ja munema hakanud, eemaldatakse traatvõrk ja see asendatakse emaalduvõrega. Keskmisse ossa asetatakse niipalju kärge, kui sinna mahub ja peale veel mõned magasinid, vastavalt vajadusele.

1937. aasta „Mesinikus” nr.2, kommenteerib Mart Reinik saksa mesiniku F.Wilhelmi artiklit, mis oli ilmunud saksa mesindusajakirjas, kus hr. Wilhelm väidab, et temal talvitub ühes peres kolm ema, 1904. aastal aga õnnestunud saksa mesinikul panna pere talvituma 6 emaga, 1905/1906. aastal aga koguni 10 emaga. Samas teatab artikli autor, et kevadel leidnud ta 3 ema surnud olevat, aga ülejäänud 7 olnud täie tervise juures. 1908. aasta sügisel aga lasknud ta ühte perre koguni 20 ema talvituma. Paraku ei ole härra Wilhelmi töödest ja tema töö tulemustest edaspidi enam kuskil mingit märki. Mart Reinik leiab, et sellel meetodil oleks tulevikku, kui ainult teaks, kuidas seda teha, sest tavaliselt surmavad ühes peres olevad emad üksteist. Ja praktikas ei ole harvad ka juhtumid, kus sellise emade võitluse tagajärjel võib pere jääda täiesti emata.

1983. aastal Apimondia XXIX Kongressil esitab Ungari mesinik Buhinger ettekande selle kohta, kuidas vahetult enne valge akaatsia õitsemist ühendatakse kaks peret, kusjuures nende vahele

asetatakse emaeraldusvõre, ja perede esialgseks isoleerimiseks veel mõned tühjad kärjed (2-3). Peale akaatsiakorje lõppemist pered taas lahutatakse ja peale mee väljavurritamist poolitatakse pered veelkord. Paari tunni pärast, kui ühelt eraldatud pere poolelt kostab ema otsimise hää, antakse sinna paarunud ema. Kui antud noor ema on munema hakanud ühendatakse pered taas, esialgu emaeraldusvõret kasutades. Hiljem emaeraldusvõre eemaldatakse ja pered ühinevad. Hiljem teine ema kaob (tihti mitte enne talvitumist). Autori väitel tagab see korjevaesel ajal 100%-se emade vahetumise õnnestumise. Samas tõdeb autor, et 5-6%-l juhtudest jääb alles vana ema.

Kahe emaga perede pidamist on propageerinud Lembit Sirge ja viimasel ajal ka Maire Valtin. Probleem ei ole uudne. Aastatel 1976-1980 viidi VASHNIL-i loodeseptsiooni mesindussektori poolt väljatöötatud meetodika kohaselt vastavad katsed Eesti, Läti, Leedu ja Valgevene katsemesilates. Kõigis neljas katsemesilas saadi positiivsed tulemused ainult 1978.aastal. (Eestis ka veel 1980.aastal). Katsetulemuste analüüsimisel peeti üksmeelselt meetodi peamiseks puuduseks korje katkemisel tekkivat sülemlemismeeleolu (ligi 90%-l katsealustest peredest) ja ligi 3 korda suuremat söödakulu korjevaesel ajal või varasel korje lõppemisel juuliku II poolel. Arvestuslik meetoodang 1 kg mesilaste kohta aga ulatus abiperede kasutamise korral vaid 75-80%-ni võrreldes kontrollgrupi peredega. Kärgede ehitamises aga jäid tugevdatud pered samuti alla kontrollgrupi peredele ja ehtasid üles 20-25% vähem kärgi.

Korpustarude laialdasem kasutuselevõtt on andnud ka abiperede (kahe emaga perede) kasutamisele uue suuna. Kui abipered moodustada sülemlemise ja sülemite äralennu vältimiseks, siis võib seda lugeda otstarbekaks.

Eesti mesinike hulgas on levinud arvamus, et sülemlemist saab ära hoida sülemikuppude hävitamisega. Paraku on see meetod ebaefektiivne, sest mõne aja pärast ehitavad mesilased uued emakupud ja pere sülemleb ikkagi. Kogemustele tuginedes võib öelda, et järjepidev sülemikuppude hävitamine (millega paratamatult kaasneb ka perede liiga sage läbivaatamine) viib selleni, et sülem lahkub tarust koos vana emaga juba siis, kui emakupus on alles muna.

Millised oleks siis lahendused? Korpustarude kasutamisel on osutunud kõige tõhusamaks vana ema eemaldamine pesakorpusest, kuhu jäetakse üks enamarenenud sülemikupp. Pesakorpuse peale asetatakse emaeraldusvõre, selle peale tühi korpus ülesehitatud kärgedega ja kärjepõhjadega varustatud raamidega, ning selle peale omakorda emaeraldusvõre. Kõige ülemiseks läheb aga korpus vana emaga, kuhu on paigutatud (kahele poole hauet) ülesehitatud kärjed ja kärjepõhjaga raamid. Sellise võttega on välditud sülemlemine, tagatakse ema uuendamine ja ka pere tugevaks arendamine. Vajadusel asetatakse ülemise ja alumise pesakorpuse vahele veel 1-2 meekorpust.

Nagu eespool juba mainisime on sellise meetodi positiivseteks külgedeks, pere kiire areng, väiksem risk emadevahetuse ebaõnnestumiseks ja suurem meetoodang. Peale meevõtmist eemaldatakse emaeraldusvõred ja pered ühinevad. Paraku näitavad kogemused, et kahe emaga talvituvaid peresid ei teki üle 10%.

Puudusteks aga tuleb lugeda seda, et meil ei ole praktiliselt võimalik kontrollida alumises korpuses oleva noore ema paarumist, samuti on üsna tülikas mee võtmine, kui ülestikku on 4-5 tarukorpust. Peale selle on üsna tülikas sellist peret peale korje lõppemist koondada, sest mesilasi on liiga palju.